

užívá ve svém závěrečném hodnocení budoucnosti intelektuálů v Evropě (s. 195). Brodova autobiografie dokonce spojuje pražské intelektuálské prostředí s nitkami vedoucími k vlivům evropským. Brod byl aktivním svědkem pronikání do evropského kulturního povědomí nejen Kafky, ale také například Leoše Janáčka, a mimo to byl v době svých studií na pražské německé právnické fakultě i oddaným žákem profesora sociologie Alfreda Webera, bratra slavného Maxe Webera. Alfred Weber se sice za svého působení v Praze před první světovou válkou ještě nezabýval svým meziválečným tématem kulturní krize a úpadku vlivu intelektuálů v evropské společnosti,⁷ nelze však pominout, že svoji inspiraci k tomuto tématu našel ve střední Evropě. Tím spíše by se obě do češtiny přeložené Charleovy knihy měly stát podnětem k studiu dějin středoevropských intelektuálů s využitím jak teprve budoucího základního výzkumu, tak již napsané literatury, a to především v jazycích malých středoevropských národů s omezeným přístupem na západoevropský knižní trh.

Pavla Horská

⁷ VOLKER KRUSE, *Ist historisch-soziologische Zeitdiagnostik „Geschichts- und Sozialphilosophie“? Alfred Webers Diagnose der modernen Kulturkrise*, in: Týž, „Geschichts- und Sozialphilosophie“ oder „Wirklichkeitswissenschaft“?, Frankfurt am Main 1999, s. 227.

**Hans Küng, *Malé dějiny katolické církve*,
Brno-Praha 2005, Barrister & Principal – Vyšehrad, 148 s.,
ISBN 80-8659-825-X; 80-7021-770-7**

Küngovy *Malé dějiny katolické církve* jsou značně zestručněnou podobou jeho velké práce *Das Christentum, Wesen und Geschichte* z roku 1994. V ní autor představil celou historii křesťanství na základě teorie paradigmat, či lépe řečeno, na základě aplikace Kuhnovy teorie na dějiny jednotlivých církevních epoch (Küng mluví o paradigmatu židovsko-křesťanském, římsko-katolickém, helénsko-byzantsko-slovanském, protestantsko-reformačním, osvícensko-moderním a ekumenicky-postmoderním). V rámci této teorie se samozřejmě zabýval též dějinami papežství, liturgickými a teologickými problémy, otázkami lidové zbožnosti, mnišstvím a křesťanským uměním.

I ve stručné podobě tohoto díla Küng považoval za nutné obšírněji pojednat o osobním východisku a motivech, které ho vedly k sepsání této práce. Hned zpočátku přiznává, že nepíše dějiny katolické církve jako neúčastný pozorovatel ani jako filozof-hermeneutik, který usiluje o pochopení, ani jako teolog, pro nějž „všemu porozumět“ znamená „vše odpustit“. Küng chce psát dějiny své církve jako ten, kterého se minulé děje bezprostředně týkají, jako ten, jenž se sice snaží určitě negativní jevy pochopit, ale nemůže je zcela „odpustit“. Nechce být v žádném případě nestranný, a proto v hledáčku jeho zájmu jsou především ti, kdo se stávali oběťmi církevního mocenského aparátu nebo těch, kteří již ve své době nekřesťanskost jistých církevních praktik rozpoznali a pranýřovali.

Autor se však brání tomu, že by jeho „stranictví“ bylo zcela na újmu realistického vypsání a interpretaci církevních dějin. Vyznává spíše potřebu „namáhavého rozlišování“, protože historii katolické církve považuje za ambivalentní. Na jedné straně označuje církev jako výkonnou organizaci, za níž stojí mocenský a finanční aparát, který operuje navýsost světskými prostředky. Na druhé straně uznává, že církev disponuje ojedinele širokou základnou společenství, nemocnic, škol a sociálních institucí, v nichž se udělá mnoho dobrého pro chudé, nemocné a sociálně slabé. Přiznává, že se někdy za impozantními statistikami a velkolepými akcemi skrývá zploštělý tradicionalismus a že uzavřenému dogmatickému systému hrozí autoritářská a nebiblická teologie. Na druhé straně však nemůže nevidět obrovskou tvůrčí potenci církve a její význam pro světové intelektuální dějiny. Autor se tedy brání pojetí apologetickému. Kritériem jeho hodnocení je spíše biblicko-humanistický pohled na člověka, který autorovi umožňuje ocenit zejména přínos osvícenství a moderních duchovních proudů pro křesťanství.

K přednostem práce jednoznačně patří prolnutí výsledků moderního teologického bádání do historických úvah. Nejzřetelnější to je v pasážích, v nichž se mohl nejvíce promítnout vývoj katolického teologického myšlení, například v partiích o prvotní církvi. Zde se Küng pokouší vystihnout pojetí úřadu v rané církvi, vznik „monarchického“ principu či složitý poměr mezi židy, židokřesťany a pohanokřesťany. Teologický výklad také zřetelně proniká do kapitoly líčící církev v 19. století, zvláště v kauze Prvního vatikánského koncilu, který Küng hodnotí jako protiosvěcenský a protidemokratický. Autorův polarizující a svým způsobem vyhrčený styl se právě zde výrazně uplatní a u interpretace tohoto koncilu je znát, že se téma Künga osobně dotýká (připomeňme, že právě jeho teologická kniha o papežské neomylnosti byla zřejmě jedním ze spouštědel jeho konfliktů s oficiálním církevním vedením). Küngův styl se ostatně stal pro mnohé šiboletem a díky němu byly často zpochybňovány jeho vědecké schopnosti. I kdyby však byla pravda, že se Küng svým stylem dotýká hranic publicistiky, nikdo mu již neupře zásluhu, že zpřístupnil i obtížně pochopitelné teologické hádanky a intelektuální uzly.

Díky osobní angažovanosti se Küng v poslední kapitole pouští do rozboru citlivých aktuálních témat – odvážil se ohodnotit i pontifikát dnes v katolické církvi „nedotknutelného“ Jana Pavla II. a své známé kritické hodnocení prvního výročí pontifikátu Jana Pavla II. ještě zvýraznil. Tento papež podle Künga zradil koncil uskutečněný v 60. letech, neboť se znovu „oddal frázím obnoveného konzervativního a autoritářského učitelského úřadu“, a namísto „aggiornamenta v duchu evangelia je tu opět tradiční integrální katolické učení“ (s. 129). Tato poslední kapitola ovšem již zcela vybočuje z historického líčení a teprve čas a další historiko-teologické práce prokážou, zda byl Küng při svém hodnocení realistou, za něhož se považuje.

Zajímavější však může být otázka, zda jeho aplikace teorie paradigmat je opravdu výstižná a vhodná pro popis a interpretaci historických dějů. Přes svou nezpochybnitelnou přehlednost a pedagogičnost může působit poněkud zjednodušujícím dojmem, nehledě na to, že její autor zůstává dlužen některé odpovědi na základní otázky, například na tu, proč a jakým způsobem dochází ke změnám epoch, do jaké míry jsou tyto paradigmatické epochy „uzavřené“ a do jaké míry jsou „propustné“. Určitou výjimku představuje líčení Druhého vatikánského koncilu, o němž Küng prohlašuje, že integroval reformační i moderně-osvěcenský paradigma (uznáním potřeby reformy, změnou liturgie, oceněním bible a změnou postavení laiků, jakož i ohodnocením koncepce lidských práv a svobody svědomí).

Útlá knížka Hanse Künga bude jistě vítanou příručkou pro studenty teologie a historie, což není myšleno ironicky. Představuje totiž přes veškeré své problémy ucelený a velmi promyšlený koncept, do něhož autor vložil celou řadu svých badatelských postřehů a mnoho osobních zkušeností. I proto bude tento text čten jako výstižné shrnutí myšlenek snad nejznámějšího koncilního teologa, který se stal ve

své vlastní církvi disidentem. Čtivost *Malých dějin katolické církve* je mimochodem podpořena i tím, že se na jejím českém překladu podíleli dva vynikající čeští znalci Küngova díla – Václav Konzal a Jaroslav Vrbenský. Nakladatelství proto patří ocenění za trpělivost – místo uspěchaného překladu dalo přednost odborným i jazykovým korekturám. Hans Küng si je zaslouží.

Jiří Hanuš